

**TEXNIKA OLIY TA'LIM MUASSALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA
BO'LAJAK TALABALARNINGNING TEXNOLOGIK KOMPETENSIYALARINI
RIVOJLANTIRISH.**

Jo'rayev Mirjalol Qahramonovich.

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti "Elektr mexanikasi va texnologiyalari" kafedrası assistenti.

Po'latov Bexruz Zafarovich, Nizomov Nozimjon Zafar O'g'li, Kamolov Kamol Malik o'g'li,

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti "Elektr mexanikasi va texnologiyalari" kafedrası talabalari.

Annotatsiya: Dunyo ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar vositasida bo'lajak pedagoglarning axborot kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning individuallashtirilgan, ochiq, moslashuvchan, yangi bilimlar hamda pedagogik jarayonlarni tashkillashtirishga qaratilgan modellari ta'lim jarayoniga tatbiq qilinmoqda. Bu orqali ularni yetuk mutaxassis qilib tayyorlash maqsadimiz.

Kalit so'zlar: funksona, kompetentlik, motivatsiyali, sinonim, metapredmetli, texnologik, integral, komponent.

Texnika oliy ta'lim muassasalarida innovatsion ta'lim texnologiyalarini boshqarishda o'qituvchi kompetensiyasi, bir-biriga bog'liq bo'lgan o'quvchilarning bu majmui pedagogning umumlashtirilgan modelini hamda asosiy talablarni ifodalay olishi lozim:

- o'qituvchining ta'lim berish mahorati, tarbiyalay olish mahorati, o'quvchilarning bilimlarini xolisona baholay olish hamda nazorat qilish mahoratini bilishi lozim;

- o'quv-tarbiyaviy jarayonini tashkillashtirishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishini bilishi lozim.

Qator mamlakatlarning ta'lim tizimidagi tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, ta'lim mazmunini yangilash, uni dunyo ta'lim makoniga integratsiyalash ehtiyojlariga muvofiqlashtirish yo'llaridan biri o'quv dasturlarini kompetent yondashuvga yo'naltirish hisoblanadi. Kompetent yo'naltirilgan ta'lim bilan bog'liq muammolar YUNICEF, YUNECKO, BMT, Evropa Kengashi, Evropada hamkorlik hamda rivojlanish tashkiloti kabi nufuzli xalqaro tashkilotlar tomonidan o'rganilmoqda. Va albatta shuni ta'kidlab o'tish yurtimizda ham bu masalalar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda.

Xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimiga nazar tashlasak Yevropaning ko'plab mamlakatlarida o'quv dasturlariga ta'lim oluvchilar kerak kompetensiyalarga erishishi uchun asos tayyorlashga qaratilgan o'zgartirishlar kiritilgan. Dunyo olimlarining ko'pchiligi bugunda eng muhim, tayanch kompetensiyalarning cheklangan to'plamini belgilash zaruratini ta'kidlamodalar. Yevropa Kengashining «Yevropa uchun asosiy kompetensiyalar» mavzusidagi simpoziumida asosiy kompetensiyalarning taxminiy ro'yxati belgilangan.

Kompetentlik - bu biror narsani yaxshi yoki samarali bajarish qobiliyati.

Sinonimlar: qobiliyat, o'rganish, mahorat, izlash, iste'dod, o'ylash, ishga kirishish, hamkorlik qilish, moslashish (adaptatsiya qilish).

Ammo kompetensiyaning muvofiqlashtirilgan ta'rifi hamda asosiy kompetensiyalarning ro'yxati hali mavjudmas, zero kompetensiyalar—eng avvalo, jamiyatning o'z fuqarolari tayyorgarligiga

buyurtmasidir, ularning ro'yxati ma'lum mamlakat yoki mintaqa rivojlanishining muvofiqlashtirilgan nuqtai nazari bilan aniqlanadi.

Kompetensiya quyidagi komponentlar o'zaro ta'sirining integral natijasi hisoblanadi (1.1-rasm)

1.1-rasm. Kompyuterning integral komponentlari

- **motivatsiyali**, jarayonning shu turiga manfaatdorlik, chuqur qiziqish, muayyan vazifani hal etish uchun shaxsiy mazmunning mavjudligida o'z ifodasini topadi;

- **maqsadli**, shaxsiy mazmunlar bilan nisbatlanadigan shaxsiy maqsadlarni belgilash malakasi, faoliyatdan kutilgan natijaga erishishni

ta'minlaydigan shaxsiy reja hamda loyihalarni tuzish, muayyan xatti-harakatlar, xulq-atvori ongli konstruksiyalash bilan bog'liqdir;

- **yo'nalganlik**, faoliyatning tashqi (faoliyatning umumiy asosini anglash, ularga doir bilim, real ob'ektlar doirasini bilish, ko'nikma hamda malakalar) ichki sharoitlarini (mavjud fanga oid hamda fanlararo bilim, ko'nikma hamda malakalar, faoliyat usullari, sub'ektiv tajriba, psixologik xususiyatlar va sh.k.); ta'lim oluvchining o'z shaxsining kuchli hamda zaif tomonlari ustida ishlashini hisobga olishni nazarda tutadi;

- **funksional**, bilim, ko'nikma hamda malakalar, faoliyat usullari, axborot savodxonligidan o'zining mumkin bo'lgan xatti-harakat variantlari, qaror qabul qilish, o'zaro hamkorlikning yangi shakllarini qo'llashda baza sifatida qo'llash qobiliyatini ko'zda tutadi;

- **nazorat**, faoliyat jarayoni hamda natijalarining aniq mavjudligini, faoliyatning to'g'ri usullarini mustahkamlash, belgilangan hamda qabul qilingan maqsadga muvofiq xatti-harakatlarni rivojlantirishni ko'zda tutadi;

- **baholash**, o'z-o'zini tahlil qilish, o'z nuqtai nazarini, muayyan bilimini, o'zining faoliyati kerakligi yoki zarurligini o'zi baholash kabilarga qodirlik bilan bog'liq.

Ta'lim jarayonida ta'lim oluvchilarda rivojlantirilishi kerak bo'lgan bu tayanch kompetensiyalar har bir fan doirasida predmetga oid kompetensiyalarni shakllantirish bilan parallel ravishda olib borilishi hamda takomillashtirilishi maqsadga muvofiqdir. Shunga ko'ra, 2016 yilda mukammal loyihalashtirilgan O'zbekiston Respublikasi uzluksiz ta'lim tizimining Davlat ta'lim standartlari hamda o'quv dasturlarida ta'lim oluvchilarda shakllantiriladigan hamda takomillashtiriladigan metapredmetli, ya'ni tayanch kompetensiyalarning umumiy tasnifi va har bir fan mohiyatidan kelib chiqadigan maxsus tasniflari alohida-alohida ko'rsatib o'tilgan.

Texnika oliy ta'lim muassalarida an'anaviy ta'limda bu ko'nikmalar hech qachon asosiy e'tiborga olinmaganligi jiddiy muammodir. Boshlang'ich va o'rta ta'lim o'quvchilariga o'qitish va o'rgatishda ushbu AKT kompetensiyalarini qo'llashni to'liq bilishlari-ko'nikmalarni berish va egallash biz nimani o'rgatishimiz, uni qanday o'rgatishimiz, foydalanadigan vositalarimiz va bo'lajak muhandis talabalarini qanday o'rgatishimiz, tarbiyalashimiz va ularni saqlab qolishimizni o'zgartirishni talab qiladi. Bugungi kunda barcha bo'lajak muhandislar uchun asosiy vazifa nafaqat ular o'rgatayotgan fanlarni, balki "bo'lg'usi texnologlarga ushbu ma'lumotlardan AKT kompetensiyalarini qo'llagan holda qanday foydalanish imkoniyatini bilishlari"ni qayta ko'rib chiqish dolzarb muammolardan biridir. Bu muammolarni hal qilishda raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak talabalarningning texnologik kompetensiyalarini orqali o'qitish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. B.X.Shaymatov, B.S.Abdullaeva, M.Q.Jo'raev, "Elektr mashinalari", Buxoro: BMTI, 2022 y.-209 b.
2. M.Q.Jo'rayev, F.J.Xudoynazarov "Elektr mashinalari" fani taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari Maqola. Academic Research in Educational Sciences VOLUME 2 | ISSUE 11 | 2021 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723 Directory Indexing of International Research Journals-CiteFactor 2020-21: 0.89 DOI: 10.24412/2181-1385-2021-11-1184-1190
3. Jo'rayev M. Q. "Oliy ta'lim muassasalarining elektr energetika yo'nalishi talabalariga elektr mashinalari fanini hozirgi kunda o'qitish tahlili". Toshkent 2021 1-son 18 bet
4. Jo'rayev M. Q. "Elektr yuritmalari tezligini rostdash usullari" Ilmiy-nazariy va metodik jurnal Buxoro 2021, № 5 114 bet
5. Development of teaching methods in the field of "electrical machines" using new pedagogical technologies 1Jorayev M. K, 2Husenov D. R, 3Sharopov F.K. International Engineering Journal For Research & Development 584-586 p
6. Jo'rayev, M. Q., & Xudoynazarov, F. J. (2021). "Elektr mashinalari" faniTaraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari. Academic Research in Educational Sciences, 2(11), 1184-1190. doi:10.24412/2181-1385-2021-11-1184-1190 bet

7. Jurayev Mirjalol Kahramonovich “Software analysis of electric machine science” ISSN:2776-0960 Volume 3, Issue 1 Jan., 2022 143P a g
8. Jo’rayev M.Q. Dunyoda yadro energetikasi taraqqiyoti rivojlanishini amaliy ahamiyatining inavasion texnologiyalardagi bosqichlari.Maqola №12(79) soni (dekabr, 2020).
9. Жўраев М.Қ. Электр юритмалар тезлигини ростлаш усуллари Педагогик маҳорат Илмий-назарий ва методологик журнал Бухоро 2021, №23, 114-118 б,(13.00.02)
10. Jo’rayev M. Q. Scientific methodical bases of the science of electric machines academia: An International Multidisciplinary Research Journal ISSN: 2249-7137Vol.12,Issue09,September 2022 SJIF 2022=8.252 A peer reviewed journal<https://www.indianjournals.com>
11. 4. Jo’rayev M. Q. Ilmiy konferensiya “Elektr mashinalari fanini o’qitish didaktik takomillashtirish jihatlari” INTERNATIONAL CONFERENCE ON DEVELOPMENTS IN EDUCATION SCIENCESAND HUMANITIES International scientific-online conference 4nd part, 2-124 pages Part 4 September 29 CANADA <https://zenodo.org/record/7146065>
12. 5. Jo’rayev M. Q. Ilmiy konferensiya “Elektr mashinalari fani rivojlanish ginezisi va mazmuni” INTERNATIONAL CONFERENCE ON DEVELOPMENTS IN EDUCATION SCIENCESAND HUMANITIES International scientific-online conference 4nd part, 2-124 pages Part 4 September 29 CANADA <https://zenodo.org/record/7146065>
13. Жўраев М.Қ. “Олий таълим муассасаларининг энергетика йўналиши талабаларига электр машиналари фанини ўқитилиши” “Замонавий таълим ва тарбия: муаммолар, ечимлар ва ривожланиш истицболлари республика илмий анжумани” Термиз. 2021-й, 205-207 б.
14. Jo’rayev M. Q. Ilmiy konferensiya “Elektr mashinalari fani o’qitishda 6x6x6 ta’lim metodi” «Ta’limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalariva rivojlanish omillari » mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy, masofaviy konferensiya materiallari (27 yanvar 2022 yil) Farg’ona 2022 y avgust 9-to’plam 49-51b.
15. Жўраев М.Қ, Хусенов Д.Р // “Elektr mashinalari” fanini o’qitishda talabalar mustaqil fikrlashlarini shakllantirish manbalari Journal of New Century Innovation Journal 2022. 2 April WSR Journal.com, 264-270 b. WSRJournal.com
16. Жўраев М.Қ., Software Analysis of Electric Machine Science, Research Jet Journal of Analysis and Invertions IF-7.6, ISSN 2776-0960 <https://reserchjet.academiascience.org/index.php/rjai/article/view/414>
17. Жўраев М.Қ, Электр машиналари фанини ўқитишда инновацион мулоқотдан фойдаланиш методикаси, Бухоро муҳандислик-технология институти “Ёшлар қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили”га бағишланган профессор-ўқитувчилар, илмий изланувчилар, магистрлар ва талабаларнинг илмий-амалий анжумани тезислар тўплами, Бухоро 2021-й, 28-29 май.
18. Jo’rayev M. Q. “Elektr yuritmalari tezligini rostlash uslublari” Образование и наука в 21 веке. Научно образовательный электронный журнал. № 15 (том 3) июнь 2021г. дата 30.06.2021. <https://docs.yandex.ru/>